

พระธาตุเมืองนคร

การสร้างอำนาจของนครผู้อ่อนแอ?

นพ.บัญชา พงษ์พานิช

มีแต่พวกเราคนนครทั้งหลายที่จะต้องคลี่คลายและให้ความหมายกันเองต่อไปนะครับ
เพราะเราทั้งนั้นคือผู้สร้างประวัติศาสตร์ ก่อนที่จะค่อยๆ ถูกละทิ้งและกลายเป็นตำนาน

เมื่อช่วงสงกรานต์ที่ผ่านมา ผมว่างพอที่จะจะตะลุยอ่านหลายหนังสือที่ทำห่าจะท่วมหัวแล้วเอาตัวไม่รอดได้ในที่สุด รวมทั้งบทความบทที่ ๔ ว่าด้วยทรัพยากรและอำนาจ พุทธศาสนกับการเมือง : วิถีคิดของคนใต้ ใน “ตำนานเมืองและพระธาตุนครศรีธรรมราช” ในหนังสือ ชื่อ “ตำนานและเรื่องเล่าปรัมปราท้องถิ่นภาคใต้ : อัตลักษณ์ วัฒนธรรม อำนาจ และการต่อต้านในประวัติศาสตร์ความเป็นไทย แล้วเกริ่นเล่นในเพจเฟซบุ๊ก คุยกับหมอบัญชาเมื่อวันที่ ๑๘ เมษายน ๒๕๖๐ ไปอย่างนี้

เล่มที่ ๒ ที่อ่านตลอดเมื่อวานนี้คือเล่มนี้

โดยไม่ได้อ่านหมดเล่ม เลือกรอ่านแต่ที่เกี่ยวข้องตำนานพระธาตุและตำนานเมืองนคร ก่อนที่จะผ่านตา กับเรื่องนางเลือดขาว โดยตลอดทางได้หมายเหตุเอาไว้เพื่อทำอะไรต่อได้เต็มไปหมด

ผมทราบข่าวหนังสือนี้ที่อียิปส์สำนักพิมพ์พิมพ์ออกมาตั้งแต่แรก และเดาว่าน่าจะมีอะไรเกี่ยวกับเมืองนคร เพราะคุณพิเชษฐนี่ก็เป็นคนนคร

เพิ่งได้เมืองงานสัปดาห์หนังสือเดือนนี้
สงกรานต์นี้ก็เลยอ่านเสีย ก่อนที่จะลืมอีก
ดูผู้เขียนบทนำและผู้สอบวิทยานิพนธ์ก็พออ่าน
ทางออกว่าจะแนวไหน

ขออนุญาตถ่ายที่หมายเหตุออกมาแบบชวนให้คนนครไปซื้อหามาอ่าน เพราะบทวิเคราะห์ทั้งนั้นน่าสนใจมากๆ ว่าใช้อย่างนั้นไหม ? หากใช่ ? เราจะช่วยกันอย่างไรให้เมืองนครเราไปได้ดีกว่านั้น ?

หรือว่าจะเพียงเชิดชูบูชาและทำสารพัดกับพระธาตุ เพียงเป็นการสร้างอำนาจของนครผู้อ่อนแอ ?
กันต่อไป ? แล้วจะชวนคุณพิเชษฐมาตั้งวงเสวนากันที่เมืองนครสักคราครับ ๑๘ เม.ย.๖๐

วันนี้ขอชวนอ่านเอาเรื่องกันอีกรอบ ในฐานะคนนคร
ที่ควรจะสนใจและใส่ใจในเรื่องนี้เป็นพิเศษสักนิด
หลังจากเคยอ่านและใช้ ๒ ตำนานที่ว่ากันเรื่อยมา

บทความนี้มี ๕๐ หน้า แบ่งเป็น ๒ ตอน
ตั้งชื่อหัวข้อที่ชวนค้นคว้าหาคำตอบอย่างยิ่งว่า

- “ความเจ็บ” และ “เสียงดัง” และวัฒนธรรม
การเมืองแบบอุปถัมภ์ กับ

- พระธาตุ : การสร้างอำนาจของนครผู้อ่อนแอ

ในฐานะที่ตั้งใจจะอ่าน “เอาเรื่อง” แบบ
“หาเรื่อง” คือ ค้นหาให้ได้เรื่อง ผมพบข้อที่ควรฉุกละหุก
ระหว่างบรรทัดมากมายไปหมดตั้งแต่ย่อหน้าแรกเริ่มเลย
ทีเดียว ดังที่คุณพิเชฐ แสงทอง ตั้งต้นไว้ว่า “...ในหัวข้อนี้
ผู้เขียนจะได้วิเคราะห์ตำนานกลุ่มนี้ในอีกแง่มุมหนึ่ง คือ
การพิจารณาว่า ตำนานกลุ่มตำนานนครศรีธรรมราช
ได้เปิดเผยเนื้อหาสาระใดออกมาและปิดบังเนื้อหาสาระใด
เอาไว้บ้าง...” โดยระบุบอกต่อไว้ในวงเล็บว่า “...กลายเป็น
สิ่งที่ผู้เขียนเรียกว่า ‘ความเจ็บ’ ...กับ ‘เสียงดัง’...”
ที่ผู้เขียนเห็นว่าเป็นสิ่ง “หล่อหลอมให้นครศรีธรรมราช

มีอัตลักษณ์วัฒนธรรมที่น่าสนใจ ซึ่งอาจสามารถตอบ
คำถามที่น่าสนใจได้ว่าเหตุไฉนนครศรีธรรมราชและพื้นที่
อื่นๆ ใกล้เคียงที่เคยถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดกับนครศรีธรรมราช
จึงสามารถหลอมตัวเองเข้ากับวาทกรรมความเป็นสยาม
ไทยได้อย่างกลมกลืนตลอดมา ไม่เหมือนกับปัตตานี
ที่ยังคงกลายเป็น “ชนกลุ่มน้อย” หรือชายขอบของความ
เป็นไทยอยู่กระทั่งทุกวันนี้ “ความเจ็บ” และ “เสียงดัง”
และวัฒนธรรมการเมืองแบบอุปถัมภ์ กับในบทนี้ที่เริ่ม
จากข้อสังเกตว่าตำนานทั้งสองเพิ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อตอบ
สนองสถานการณ์ทางการเมืองบางอย่างซึ่งนครศรีธรรมราช
อ่อนแอและพลีชีพแล้ว เป็นเพียงการสร้างเหตุผลให้
กับกิจกรรมทางการเมืองของเมืองนคร โดยเลือกที่จะ
“ไม่จดจำ” และ “ส่งเสียงดัง” ด้วยการวิเคราะห์ข้อมูล
ประกอบหลายประการ เช่น การเป็นเมืองท่าที่ยิ่งใหญ่
มีฐานอยู่กับการเกษตรกรรม แต่ “...ถูกอธิบายทั้งค่างไว้
อย่างโดดเดี่ยวให้เป็นเพียงกิจกรรมของชาวต่างประเทศ
และชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้น ขาดความพยายามเชื่อมโยง
ให้เห็นถึงอิทธิพลที่การค่านันมีต่อโครงสร้างภายใน

ของชุมชน...” แลมยังทำแรงไว้ด้วยว่า “...ทำให้สุดท้าย แล้วก็ต้องกลับไปหาคำอธิบายทางภูมิศาสตร์ที่จ่นตรอก...” แล้วจึงชี้ประเด็นที่ผู้เขียน (น่าจะคิดว่า) ไม่จ่นตรอก ชี้ให้เป็นประเด็น “การค้าของป่ามากกว่าการเกษตรกรรม” จากนั้นหลักฐานที่ผมก็ชอบและติดตามศึกษาค้นคว้า เสมอมา ก่อนที่จะเน้นเสนอเรื่อง “การเกษตร” ที่พัฒนา อย่างมากจนผู้เขียนสรุปว่า คือ “...เสาหลักสองอย่าง ของนครศรีธรรมราช คือ เศรษฐกิจการค้าและการกลบนา” แล้วตอกย้ำไว้ว่า “แต่ตำนานในกลุ่มตำนานเมือง สองฉบับหลัก...เหมือนจะตั้งใจหลงลืมตัวตนทางโลกย์ เช่นนี้ไป โดยเฉพาะตัวตนทางด้านเศรษฐกิจการค้า นั้น เมื่อเปรียบเทียบกับอีกายัตในวัฒนธรรมมลายูมุสลิม แล้ว...” และ “...กลายเป็นความเจ็บที่ผู้บันทึกตำนาน ไม่ยอมแปล่งเสียง

ในบทความนี้ คุณพิเชฐได้ค้นคว้าหลายเรื่อง ที่ล้วนน่าสนใจเอามาประกอบการสนับสนุนสมมุติฐานนี้ โดยเฉพาะเรื่องการค้าของป่านานาชาติ การกลบนาต่างๆ จนกระทั่งตำนานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง แม้กระทั่งเรื่อง สลัดนคร เงินตราไหม แก้วเส็ง เครื่อง พังพการ พร้อมกับชี้หลายประเด็นที่ผมต้องไล่ตามเอาไว้ตามต่อ เช่น “...หากมองจากมโนทัศน์ทางพุทธศาสนาปัจจุบัน ความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจของเมืองที่พยายามสถาปนา ตัวตนขึ้นมาในฐานะศูนย์กลางแห่งพุทธศาสนาจะขัดแย้ง กันไม่น้อย อาจชวนสงสัยว่า พร้อมๆ กับที่มั่งคั่งขึ้นใน ในฐานะเมืองทำการค้าที่มีอำนาจควบคุมเมืองท่าอื่นๆ อยู่ ด้วยเป็นครั้งคราว นครศรีธรรมราชจะกลายเป็นเมืองพุทธ ศาสนาไปได้อย่างไร เพราะพุทธศาสนากับการค้ากำไร

ดูจะเป็นสิ่งที่ไปด้วยกันไม่ได้...เป็นที่น่าสังเกตว่าการที่ ตำนานเขียนเสียงที่จะกล่าวถึงรายละเอียดเช่นนี้ ย่อมแสดงให้เห็นว่า...”

พระธาตุ : การสร้างอำนาจของนครผู้อ่อนแอ

ในตอนท้ายของบทความที่คุณพิเชฐใช้ นิพพาน โสตร ซึ่งเมืองนครมีหลายฉบับมาก และสรุปว่านิยมมาก ในช่วงต้นจนถึงกลางรัตนโกสินทร์ มาสนับสนุนสมมุติฐาน ว่าเป็นความ “...พยายามสร้างความทรงจำใหม่เกี่ยวกับ พระธาตุ” ซึ่งเป็น “ ‘ผล’ ของวัฒนธรรมการเมืองแบบ อุปถัมภ์นี้...ที่เมืองนครศรีธรรมราชนี้อ่อนแอมากแล้ว...” และเป็นการถ่ายโอน “ภาระต่อพระธาตุจึงตกมาถึงมือ ของประชาชน...ส่งเสียงเรียกร้องประชาชนให้เข้ามา อุปถัมภ์พระธาตุ พร้อมกับสถาปนาพระธาตุให้เป็นตัวตน ใหม่ของนครศรีธรรมราช...สร้างความทรงจำใหม่แก่ ประชาชนเกี่ยวกับการสูญเสียสถานะทางการเมืองที่เคย เป็นรัฐอิสระ...ทำหน้าที่ชี้แจงกับประชาชนว่าความพ่ายแพ้ ของนครศรีธรรมราชนั้นแท้จริงแล้วคือชัยชนะ...”

รีบไปหามาอ่านกันนะครับ ผมชอบหลายอย่าง ในนั้น แม้ไม่ได้เห็นด้วยทั้งหมด

มีแต่พวกเราคนนครทั้งหลายที่จะต้องคลี่คลาย และให้ความหมายกันเองต่อไปนะครับ เพราะเราทั้งนั้นคือ ผู้สร้างประวัติศาสตร์ ก่อนที่จะค่อยๆ ถูเอาไปเล่าขาน จนกลายเป็นตำนาน

๕